

Жануарлардың инфекциялық және инвазиялық ауруларының алдын алу және жою бойынша ветеринариялық шараларды жүзеге асыру ережелерін бекіту туралы

Күшін жойған

Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрінің 2004 жылғы 7 қыркүйектегі N 476 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2004 жылғы 4 қазанда тіркелді. Тіркеу N 3121. Күші жойылды - Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрінің 2012 жылғы 17 қаңтардағы № 10-1/18 бұйрығымен.

Ескерту. Бұйрықтың күші жойылды - ҚР Ауыл шаруашылығы министрінің 2012.01.17 № 10-1/18 (қол қойылған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі) бұйрығымен.

Қазақстан Республикасының "Ветеринария туралы" Заңының 26 бабына сәйкес, **бұйырамын** :

1. Қоса беріліп отырған бекітілсін:

1) жануарлардың фасциоз ауруының алдын алу және жою бойынша ветеринариялық іс-шараларды жүзеге асыру туралы ереже;

2) жануарлардың цистицеркоз ауруының алдын алу және жою бойынша ветеринариялық іс-шараларды жүзеге асыру туралы ереже.

2. Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы министрлігінің облыстық Астана және Алматы қалалары аумақтық басқармалары ветеринария Департаментімен бірге заңнамада белгіленген тәртіпте осы бұйрықтан туындайтын керекті шараларды қабылдасын.

3. Осы бұйрық Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде мемлекеттік тіркеуден өткізілген күнінен бастап күшіне енеді.

Министр

Қазақстан Республикасы
Ауыл шаруашылығы Министрінің
"Жануарлардың инфекциялық және
инвазиялық ауруларының алдын алу
және жою бойынша ветеринариялық
іс-шараларды жүзеге асыру жөніндегі
ережелерді бекіту туралы"
2004 жылғы 7 қыркүйектегі
N 476 бұйрығымен бекітілген

Жануарлардың фасциолез ауруының алдын алу және жою бойынша ветеринариялық іс-шараларды жүзеге асыру туралы Ереже

Осы фасциолез ауруының алдын алу және жою жөніндегі ветеринариялық іс-шараларының ережесі (одан әрі - Ереже) жеке және заңды тұлғаларға ветеринариялық іс-шараларды ұйымдастыру және жүргізудің Қазақстан Республикасының "Ветеринария туралы" Заңының 26-бабына сәйкес міндетті түрде орындауға тиісті тәртібін анықтайды.

1. Жалпы ережелер

1. Фасциолез - бауыр құрт ауруы сүт қоректілердің жіті және созылмалы өтетін құрт ауруы. Сүт қоректілердің 40-тан астам түрі бауыр құрттарға сезімтал келеді де фасциолезбен ауырады. Көбінесе қой, ешкі, ірі қара малы, түйе жиі ауырады, шошқа, жылқы, бұғы, қоян және басқалары, сонымен бірге адам сирегірек ауырады. Құстар фасциолезбен ауырмайды.

Қоздырушысы - екі түрі - *Fasciola hepatica* және *Fasciola gigantica* деп аталатын сорғыш жалпақ құрттар болады.

Фасциолалар - бауыр құрттар көбінесе бауырда (өт жолдарында) кездеседі, жануарлар ағзасында тоғышарлық тіршілік етеді. Бауырдың жіті және созылмалы ауруын тудырады, асқазан қызметі бұзылады, ағзалар жалпы улануға әкеліп соғады, қанның көп мөлшерде азаюына әкеледі және миграциялық патогендік микроорганизмдерді жұқтырады.

2. Фасциолездер жер шарының барлық елдерінде кең тараған, әсіресе ылғалды, батбақты және сулы жерлерде кездеседі.

Қазақстанда қой және ірі қараның фасциолезі көбінесе жиі тіркеледі. *Fasciola gigantica* деп аталатын сорғыш жалпақ құрттар тудыратын фасциолез Атырау, Қызылорда және Оңтүстік Қазақстан облыстарында байқалады. Қарапайым - *Fasciola hepatica* деп аталатын түрінің таралу аймағы өте кең тараған. Олар Атырау, Жамбыл, Қызылорда, Оңтүстік Қазақстан, Алматы және Шығыс Қазақстан облыстарын қамтиды. Оңтүстік - батыс және Оңтүстік облыстарда сорғыш жалпақ құрттардың - трематодтардың екі түрі де жиі кездеседі, әсіресе *Fasciola gigantica*.

3. Ауруға тірі кезінде диагноз қою эпизоотологиялық жағдайды негізге ала отырып, клиникалық белгілеріне қарап, гельминтологиялық-копрологиялық тексерулердің және иммунобиологиялық реакцияның нәтижесіне байланысты қойылады.

Ауруға жануарлар өлгеннен кейін диагноз қою, тиісті ағзалардың патологоанатомиялық өзгерістерін негізге ала отырып және сорғыш жалпақ құрттардың бауырдың өт жолдарында табылып, тоғышарлық тіршілік етуіне байланысты, ал құрттардың балауса жас түрі, ақшыл - сұр түстісі бауырдың паренхимасында кездесуіне байланысты балайды.

Фасциолездің жіті түрін сібір жарасынан, энтеротоксемиядан, браздоттан, топалаңнан және уланудан ажырату қажет.

2. Аурудан таза ветеринариялық-санитариялық қолайлы аймақтағы атқарылатын алдын алу профилактикалық іс-шаралары

4. Жануарларға фасциолез ауруының жұғуына жол бермеу мақсатында, мына келесі іс-шаралар атқарылады:

1) профилактикалық іс-шара - дегельминтизация жылына кемінде 2 рет жасалынады: жануарларды қысқы тұрақты орынға қойғаннан кейін 1 ай ішінде, одан кейін 3 ай өткесін, жайылымға шығардан бір ай бұрын атқарылады. Фасциолалар - сорғыш жалпақ құрттар бұл кезде дамыған сатыда өсіп жетіледі, бұл кезде антгельминтиктердің күштірек қызмет атқаруына қолайлы болады;

2) жануарлардың фасциолез ауруына сезік туған жағдайда және аурумен ауырған мезгілде, ол жөнінде ветеринариялық қызметті дер кезінде хабарландырып отыру;

3) сырттан келген сатып алынған жануарларды, одан хабардар болған кезде, ветеринариялық мамандардың талабы бойынша, жануарларды бақылап тексеру жүргізу үшін және тиісті шараларды атқару үшін жағдай туғызу;

4) жануарларды тасымалдау кезінде, бағып күту кезінде және азықтандыру кезінде, мал шаруашылығының құрылыс құрылымдарын салу кезінде санитарлық және ветеринариялық-санитариялық талаптарды қатаң сақтау қажет.

3. Жануарлардың фасциолез ауруымен күресу жөніндегі іс-шаралары

5. Жануарлардың фасциолез ауруымен күресу - арнайы іс-шараларды атқару арқылы кешенді жүргізіледі.

Кешенді іс-шараларға мыналар жатады:

1) бауыр құрттың соңғы негізгі иесіне дегельминтизация жасау;

2) моллюскалардың биотоптарын табу және оларды жою;

3) жайылымды ауыстыру, азықтандыруды жақсарту және жануарлардың санитарлық-гигиеналық бағым күтімін жақсарту.

6. Дегельминтизацияға антгельментиктер препараттары қолданылады. Дегельминтизация жасағанда сорғыш жалпақ құрттар дәріге бой үйретіп алмас үшін, антгельминтиктерді үнемі алмастырып реттеп отыру қажет.

7. Бауыр құртты болдырмас үшін жалпы алдын алу профилактикалық шаралар:

1) көлдердің, су қоймаларының (орман тоғайлық жерлерді, түрлі шөп өскен қалыңдықты және суармалы арықтардың түбін, табанын, әсіресе жапырақтардың астарын) айналасын, батбақты жерлердің айналасын, сай-салалардың, жыралардың арасын, онда жайылымдарды моллюскалардың биотоптарының бар-жоғын қарап анықтау қажет, онда сай салаларда жануарлардың тұяқтарының іздерін мұқият қарау қажет, егер моллюскілердің биотоптары кеуіп кеткен болса немесе суық түскен кезде, онда моллюскілерді құмдарды жуу арқылы оңай ажыратып алуға болады;

2) моллюскалардың биотоптарын табу және моллюскаларды жою үшін, жылына 2 рет іс-шаралар жүргізілу қажет (медный купорос 1:5000, 5,4 - дихлорсалициланилид 1:1000 қолданылады);

3) жануарлардың су ішетін суаттарының айналасын тегістеп қатты заттармен қапталған төсеніштер орнату қажет;

4) жануарларды жақсы, құрғақ, шөбі шүйгін, от жайылымдарда бағып күту қажет және 2-2,5 ай өткесін жайылымды алмастырып отыру қажет. Жануарларды бөлініп қалған сулардан ішуге, суғаруға тиым салынады және батбақты жерлерге жаюға тиым салынады;

5) қиларды, көңдерді жақсылап тазалау керек және оларды биотермиялық өңдеуден міндетті түрде өткізу қажет;

6) шаруашылыққа жаңадан басқа жақтан келген жануарларды тексеріп міндетті түрде оның нәжісін бауыр құртқа тексеру қажет.

4. Осы Ереженің орындалуының жауапкершілігі

8. Осы Ережені бұзған кінәлі тұлғалар Қазақстан Республикасының заңнамаларына сәйкес жауапкершілікке тартылады.

Қазақстан Республикасы
Ауыл шаруашылығы Министрінің
"Жануарлардың инфекциялық және
инвазиялық ауруларының алдын алу
және жою бойынша ветеринариялық
іс-шараларды жүзеге асыру жөніндегі
ережелерді бекіту туралы"
2004 жылғы 7 қыркүйектегі
N 476 бұйрығымен бекітілген

Жануарлардың цистицеркоз ауруының алдын алу және жою бойынша ветеринариялық іс-шараларды жүзеге асыру туралы Ереже

Осы цистицеркоз ауруының алдын алу және жою жөніндегі ветеринариялық іс-шараларының ережесі (одан әрі - Ереже) жеке және заңды тұлғаларға ветеринариялық іс-шараларды ұйымдастыру және жүргізудің Қазақстан Республикасының "Ветеринария туралы" Заңының 26-бабына сәйкес міндетті түрде орындауға тиісті тәртібін анықтайды.

1. Жалпы ережелер

1. Цистицеркоз - таспа құрттар тудыратын жануарлар гельминтозы. Цистицеркозды - цистицерк, цестодалардың, таспа құрттардың личинкалық формасы қоздырады. *Cysticercus tenuicollis* жіңішке мойынды таспа құрт, шығарма-әдебиеттерінде белгілі болғанындай *Cysticercus taenia hydatigena* гидатигенді цистицеркоз, бауырдағы және сірі қабықтағы цистицеркоз, жіңішке мойынды таспа құрт деп аталып жүр.

Қоздырушысы - *Cysticercus tenuicollis* - қыл мойынды цистицерк, жұқа жақтаулы күлдіреуік торсылдақ қабынан тұрады, көлемі бұршақтан жұмыртқаға дейін мөлшердегі домалақ жұмыртқа тәрізді, мөлдір сұйық толтырылған қаб, қабықшаның ішкі жақтауына ақ түсті бугорок тәрізді бір ірі сколекс орналасқан.

Cysticercus taenia hydatigena гидатигенді цистицеркоз - құрттардың жыныстық жетілген сатысы - тоғышар соңғы иелерінің, яғни - қасқыр, түлкі, шибөрі, бұлғын, сусары, сасық күзен және ақ тышқанның ағзасында, ішектерінде гидатигенді таспа құрттар өмір сүреді.

Мүйізді ірі қара, қой, ешкі, шошқа, буйвол, зебу және бұғылар таспа құрттың аралық иелері болып табылады.

Тенуиколді цистицеркоз ауруының таралуы барлық жерде кездеседі, әсіресе қой өсіретін аймақтарда көптеп кездеседі. Осы инвазиялық таспа құрт ауруының баяу, сылбыр таралуы (экстенсивтілігі) және қарқынды, жедел таралуы (интенсивтілігі) ірі-жасамыс жануарларға қарағанда, жас малдарда, төлдерде таралу екіні қарқынды, жедел таралады.

Тенуиколді цистицеркоз ауруының (интенсивтілігі) қарқынды, жедел таралуы, қой бағатын иттер арқылы көбеюі нәтижесінде, әсіресе қой өсіретін аймақтарда маңызы бар. Осы инвазиялық гидатигенді таспа құрт ауруының қарқынды, жедел таралуы (интенсивтілігі) кей жерлерде 60-77 пайызға дейін жетеді. Қойлардың жалпылама ауруы мал қораларына жақын аумақтарда, әдепкі мал жайылым мезгілінде жиі кездеседі.

2. Ауруға клиникалық белгілеріне қарап тірі кезінде диагноз қою, балау қиын атқарылады. Шошқаның цистицеркоз ауруына тірі кезінде диагноз қою үшін, иммуноферменттік әдіс қолданылады.

Аурудың жіті түрінде өлгеннен кейін балау, бауырдағы өзгерістерді негізге алады - жіті геморрагиялық гепатиті және бауыр қабығының қабынуы, кей жағдайда құрсақ қуысының сірі қабығының қабынуы.

Аурудың созылмалы түрінде цистицерктердің, таспа құрттардың шарбы майда, іш майында, шажырқайда кездесуі және басқа ағзаларда пайда болуын, орналасуын есепке алады.

2. Ауыл шаруашылығы жануарлары арасында цистицеркоз ауруының жұғуын болдырмау мақсатында атқарылатын іс-шаралары

3. Бұралқы иттерді және сонымен бірге қасқыр, түлкі, қарсақ және шибөрілерді үнемі жойып отыру қажет. Жабайы жыртқыштардың санын реттеп, шектен тыс көбеюіне жол бермей, артығын атып отыру керек.

4. Барлық иттерді есепке алып, иесіз жануарларды жою керек. Фермаларда мал бағатын иттердің санын шектеу қажет, отарда немесе табында, гурттерде бір иттен артығы қажет емес, оның ішінде еркегін ғана асырау қажет. Қалған иттерді нөмірлеп есепке алады және оған ветеринариялық құжат толтырылады. Олар үнемі байлауда бағып күтіледі, отарда немесе гурттерде иттерді бос қоюға, иттерге жайылымды немесе шабындықты аралауға ұлықсат етілмейді.

5. Мал фермаларының айналасына, мал қораларына, мал сою орындарының аумағына, мал азығын дайындау орындары мен оны сақтайтын орындардың айналасына иттерді босатып жіберуге тиым салынады.

6. Мал бағуға үйретілген иттерге 1-1,5 ай аралығында міндетті түрде дегельминтизация жасап отыру қажет. Дегельминтизацияның сапасы малдың қалай тамақтануына байланысты болады, сондықтан дәрілеуге бір күн қалғанда, оларды аш ұстап, азықтандыруға тиым салынады.

Дегельминтизацияға Қазақстан Республикасында ветеринариялық мемлекеттік тіркеуден өткен препараттар - антгельминтиктер қолданылады. Дегельминтизация жасағанда таспа құрттар дәріге бой үйретіп алмас үшін, антгельминтиктерді үнемі алмастырып реттеп отыру қажет.

7. Дегельминтизация мынадай реттілікті қатаң сақтай отырып жасалынады:

1) иттерді бір жерге, алаңға топтастырып жинайды және дәрілеуге арнайы орын дайындайды; дайындалған алаң немесе орын елді мекеннен, мал суаратын жерден және жол бойынан қашықтау орналасқан, жел өтінен қорғау үшін

дуалмен қоршалған, айналасына ор қазылған, шартақпен немесе ергенекпен қоршалған, өсіп тұрған өсімдіктері жоқ, таза және құрғақ жерге орналасқан болуы қажет;

2) иттерді міндетті түрде ноқталап, темір шынжырмен қысқа етіп, жерге қағылған темір немесе ағаш қазыққа, қоршаудың ішіне арасы 2-3 метр қашықтықта мықтап байланады;

3) дегельминтизация жасар алдында 20-30 минут бұрын иттердің асқазанын, ішектерін тазалау үшін, иттерге карбохолиннің 0,04% судағы ерітіндісін 0,5-2,5 мл мөлшерінде тері астына егеді; 10-20 минут өткеннен кейін, иттердің іші өтеді және құсады, осылай иттің асқазанында тазарту жұмыстары жүреді;

4) антгельминтик препараттары сұйық, болнос түрінде болса, онда оларды ауыз қуысы арқылы ішкізеді, ал премикс, гранул түрінде болса азықтармен немесе азықтардың қоспасымен (қант, сүт, ет фаршы, ұн, маймен) қосып береді;

5) дәрілік препараттарды енгізгеннен кейін, иттерді сол орнынан қозғамай 12 сағат ұстайды, нәжістерді бөлініп түскен гельминттерімен қоса жинастырып алып өртейді, ал орынды күрекпен бір қабат топырағымен қосып алып тазалайды, дезинвазия жасайды.

8. Дегельминтизацияның сапасы, егер таспа құрттар сколекстермен бірге бөлініп түскен жағдайда ғана, сапалы өтті деп айтуға болады, ал сапасыз деп - сколекстер дұрыс бөлінбесе, онда иттерді 3-5 күннен кейін қайта дәрілейді.

9. Иттермен жұмыс жасағанда ветеринария қызметкері және басқа мамандар жеке басының тазалығын сақтау керек және оның арнайы қорғаныс киімдері (халат, бас киім, ауыз және тыныс мүшесін жауып тұратын марлыдан жасалған қорғаныс құралы) болуы қажет.

3. Жыртқыш етқоректілер және иттердің ауруға шалдығуына жол бермеу мақсатында атқарылатын іс-шаралары

10. Әрбір елді мекенде немесе шаруашылықта айналасы ит пен мысық кіре алмайтын қоршауы бар, ветеринариялық-санитариялық блок немесе сою бекетінің (сою алаңының) құрылысын салу қажет. Сою алаңында конфискаттарды (залалданған ағза мүшелерін) салатын контейнер жәшік немесе көлемді ыдыстар болуы керек, су құйылған цистерна және секциялы стол болуы қажет.

11. Елді мекенде, әрбір үйде, отарларда, гурттерде немесе мал серуендейтін алаңдарда жануарларды союға қатаң тиым салынады. Мал сою тек қана мал соятын бекеттерде немесе ветеринариялық-санитариялық блоктарда жергілікті аумақтық әкімшіліктің ветеринариялық инспекторының бақылауымен атқарылуға тиіс.

12. Малдың өлексе қалдықтарын, ағзаларды және оның конфискаттарын иттерге, мысықтарға және терісі бағалы аңдарға азық үшін беруге қатаң тиым салынады.

4. Осы Ереженің орындалуының жауапкершілігі

13. Осы Ережені бұзған кінәлі тұлғалар Қазақстан Республикасының заңнамаларына сәйкес жауапкершілікке тартылады.

© 2012. Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің «Қазақстан Республикасының Заңнама және құқықтық ақпарат институты» ШЖҚ РМК